

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Управління діяльністю банків на фінансовому ринку»
на тему: «Управління кредитним ризиком банку»

Виконавець:

студент 6 курсу, 63 група ФФБС
МЕЛЬНИК Д.В.

Науковий керівник:

К.е.н., доцент
(науковий ступінь, вчене звання)
СЕРГЄЄВА О.С.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах проблема управління кредитними ризиками банків посідає провідне місце у теорії та практиці реалізації стратегії вітчизняної грошово-кредитної політики, оскільки показники, соціально-економічні наслідки кредитного ризику відіграють значну роль в оцінці економічного стану держави.

Особливої уваги заслуговують питання, які пов'язані з дослідженням впливу ризику на банківську діяльність, а також урахування проблемної заборгованості при ціноутворенні банківських продуктів та послуг.

Даній темі приділяють значну увагу науковці і практики банківської галузі. Великий внесок у дослідженні визначення “кредитного ризику” та його вплив на кредитні операції банків виступили наступні вітчизняні науковці: В. В. Вітлінський, О. В. Пернарівський, О. В. Дзюблюк, О. В. Голуб, В. В. Бушуєва, А. М. Герасимович, А. М. Бандурко, В. В. Глущенко, Г. Марковіц, Л. В. Кузнєцова, В. В. Коваленко, Л. В. Жердецька. Більшість економічних праць зорієнтована на дослідженні загальних понять щодо кредитного ризику, як економічного явища та наслідків його впливу на банківський сектор країни. Водночас подальшого детального аналізу потребує комплексне дослідження впливу кредитного ризику на діяльність банків в сучасних умовах, розгляд методів оцінення кредитного ризику та їх досконалість з метою виявлення найбільш суттєвих проблем і визначення конкретних напрямів та пропозицій щодо ефективної організації та управління ризиком для досягнення сприятливого прибутку банків.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних та методичних положень впливу кредитного ризику на діяльність банків та розробка практичних рекомендацій щодо мінімізації його впливу на прибуток банків.

Реалізація поставленої мети обумовила необхідність вирішення в роботі таких **завдань**:

- розглянути сутність та класифікацію кредитного ризику;
- визначити нормативно-законодавчу базу України щодо організації діяльності банків по зниженню кредитного ризику;
- провести оцінку кредитної діяльності банків України з урахуванням кредитного ризику;
- оцінити діяльність АТ «Укрсиббанк» на ринку кредитних операцій з урахуванням можливих витрат;
- дослідити вплив кредитного ризику на фінансові результати АТ «Укрсиббанк»;
- оцінити якість управління кредитним ризиком в АТ «Укрсиббанк»;
- надати рекомендації щодо досягнення сприятливої мінімізації рівня кредитного ризику та регулювання інфляційного впливу на кредитні операції банків України.

Об'єктом дослідження є система захисту від кредитного ризику, як економічного явища та його вплив на операції банків.

Предметом дослідження є теоретично-методичні засади та прикладні проблеми щодо оцінки діяльності банківської системи України з урахуванням кредитного ризику.

Методи дослідження. Для вивчення проблем щодо впливу кредитного ризику на діяльність банків України у процесі написання кваліфікаційної роботи автором використовувались наступні методи: загальнонаукові методи, а саме теоретичного узагальнення та синтезу, логічного аналізу, статистичні методи, методи фінансового аналізу, методи порівняння та спостереження.

Інформаційною базою дослідження виступають закони України, інші нормативно-правові акти центральних органів влади, зокрема, положення та інструкції НБУ, монографічні дослідження та наукові публікації економістів. Джерела інформації для аналітичних розрахунків обмежуються офіційними даними НБУ та інформацією, котра розміщена на офіційних сайтах зазначених установ.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що робочий матеріал може бути використаний для об'єктивної оцінки кредитного ризику на операції банків, його регулювання за допомогою законодавства для усунення проблем в кредитній діяльності банків України.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (73 найменувань) . Загальний обсяг роботи становить 103 сторінки. Основний зміст викладено на 77 сторінках. Робота містить 30 таблиць, 7 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичне обґрунтування сутності та оцінки кредитного ризику**» було досліджено, що з метою регулювання кредитної діяльності банку та подальшого успішного розвитку банків в цілому необхідно впроваджувати рекомендації міжнародних фінансових організацій, адже міжнародна практика управління кредитними ризиками є динамічною, оскільки вона постійно розвивається та покращується. Задля отримання належного ефекту необхідно: значно знизити частку кредитування з поєднаними особами; здійснити реальне зниження концентрації ризиків на один проект; зменшити рівень галузевої концентрації в найбільш ризикових сферах, таких як будівництво, ринок нерухомості та фінансові операції.

У цьому розділі були проаналізовані різні підходи до визначення рівнів кредитного ризику і визначено, що більшість науковців схиляються до виділення таких рівнів кредитного ризику: за окремою угодою (можливість невиконання своїх зобов'язань позичальником, яка зумовлено кредитоспроможністю); кредитний ризик усього портфеля (це ризик за всіма кредитними угодами і він залежить від здатності банку ефективно управляти

кредитним ризиком); чинники зовнішнього ризику щодо банків та контрагентів середовища (політичні, економічні, законодавчі, форс-мажор).

Останні ринкові тенденції свідчать про необхідність для банків зосередити увагу на кредитному ризику, особливо на повернення прострочених позичок. Систему управління ризиками можливо вдосконалити за рахунок: централізації прийняття рішення по різним клієнтам; вдосконалення скорингових систем оцінки кредитного ризику; розвиток якості роботи з забезпеченням; розвиток кредитних бюро та обмін інформацією серед банків.

Було розглянуто законодавство щодо мінімізації та управління кредитним ризиком банків, із якого можна визначити, що з метою безпеки кредитної діяльності банку та подальшого успішного розвитку банків для отримання належного ефекту необхідно значно знизити частку кредитування з поєднаними особами в кредитному портфелі банків, здійснити реальне зниження концентрації ризиків на один проект та зменшити рівень галузевої концентрації в найбільш ризикових сферах, таких як будівництво, ринок нерухомості та фінансові операції.

У другому розділі «Аналіз кредитної діяльності банків України» визначено, що банківська система України характеризується високим ступенем ризику, зокрема в сучасних умовах поживлення та росту масштабів банківської діяльності, диверсифікації банківських операцій, збільшення рівня трудомісткості банківських технологій та посилення банківської конкуренції.

За результатами на кінець першого півріччя 2021 року активи банківської системи за вирахуванням сформованих резервів, збільшилися на 636,1 млн. грн. у порівнянні із показником на початок 2017 року, тобто кредитний портфель банків України має тенденцію до підвищення. Було визначено, що більше половини зобов'язань банків – це кошти юридичних осіб, що свідчить про переорієнтування банку на роботу з юридичними особами, незважаючи на те, що за останні п'ять років кредитування фізичних осіб значно збільшилось. Ми з'ясували, що кількість недіючих кредитів у сукупному кредитному портфелі банків за аналізований період зменшився на 133192 млн. грн. Значний розмір недіючих кредитів свідчить про великий сукупний ризик за всіма кредитними операціями та зобов'язаннями банків з кредитування і виявляється у зменшенні вартості активів, тому їх зменшення свідчить про позитивну тенденцію.

Обсяг кредитного портфеля банків відносно активів збільшився, але реальна його величина скоротилася, що пов'язано зі зниженням якості кредитного портфеля. Це в свою чергу призводить до зниження дохідності кредитних операцій банків та зростання рівня кредитного ризику, бо значна частка активів акумулюється у вигляді резервів на покриття збитків.

Були визначені основні етапи розвитку АТ «Укрсиббанк», описана стратегія подальшого розвитку, яку будує банк, визначена універсальність банківської установи, здійснили якісний та кількісний аналіз діяльності

банку, визначили його показники серед державних банків та виявили існуючі тенденції та потенційно слабкі місця в діяльності банку.

У цьому розділі була розглянута методика оцінки кредитоспроможності позичальників і визначені основні шляхи для приведення її до вимог НБУ, які затверджені Постановою Правління НБУ «Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями» №23 від 25.01.12. Був проведений аналіз якості кредитного портфелю АТ «Укрсиббанк» і визначені шляхи до поліпшення його структури.

Основною метою банку у наступні роки є одночасне виконання декількох процесів: активне кредитування еко-бізнесу, відновлення своєї ринкової позиції та покращення якості кредитного портфелю. Таким чином у пункті 2.3 ми визначили значну долю незабезпечених кредитів, зменшення справедливої вартості застави під нестандартну заборгованість клієнтів, проаналізували якість кредитного портфелю у динаміці за останні роки та виявили позитивну тенденцію до покращення якості, визначили основні проблемні зони, які потребують формування рекомендацій.

У третьому розділі «**Напрями удосконалення зниження кредитного ризику в банках України**» було проаналізовано, що для вирішення проблем зниження кредитних ризиків банку необхідно створити ефективний організаційний механізм гарантування безпеки кредитної діяльності банку, опираючись на міжнародний досвід. Тому, на нашу думку, адаптація світового досвіду організації кредитної діяльності банків до українських умов полягає у наступному:

- вдосконалення законодавства щодо врегулювання захисту прав кредиторів і позичальників шляхом поліпшення механізмів реструктуризації боргу;

- вдосконалення інституційних засад діяльності банків щодо гарантування безпеки кредитної діяльності банків, зокрема впровадження в організаційній структурі банку Кредитно-експертного центру щодо мінімізації ризиків кредитній діяльності банку;

- створення списку сумлінних позичальників, що дасть змогу уникнути ймовірності отримання кредитів у різних банках за низької платоспроможності платника чи свідомого зловживання;

- усунення інституційної фрагментарності ринку проблемної заборгованості шляхом розширення участі в ньому держави, банків, факторингових і колекторських компаній, кредитних бюро та приватних осіб;

- максимально повне використання всіх методів і засобів для проведення реструктуризації кредитної заборгованості за стандартною процедурою.

Забезпечення безпеки кредитної діяльності банків має базуватись на прийнятних для всіх учасників умовах, основою яких є захист їх інтересів і рівність прав у взаємовідносинах. Виходячи саме з такого підходу, у роботі запропонована система безпеки кредитної діяльності банку, інтегрована в інтереси учасників вказаної діяльності.

Змістом запропонованої системи безпеки є спільно вироблені всіма учасниками кредитної діяльності правила поведінки, технології операцій і взаємовідносин та заходи безпеки, які в кожному окремому випадку носять індивідуальний характер і зорієнтовані на захист інтересів кожного із учасників. Важливою складовою тут є взаємний контроль стану, діяльності та можливостей учасників протягом їхніх взаємовідносин.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі на здобуття освітнього ступеня магістра наведено теоретичне узагальнення і вирішення завдань, які полягають у визначенні теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо мінімізації рівня кредитного ризику на прибутковість банків України.

За результатами виконаної кваліфікаційної роботи зроблено такі висновки:

1. На основі аналізу теоретичних напрацювань вітчизняних вчених розглянуто сутність поняття «кредитний ризик», його класифікація та вплив на операції банків, а також рекомендації міжнародних фінансових організацій та Базельського комітету.

2. Визначено нормативно-правову базу, яка встановлює контроль для оцінки кредитного ризику з метою визначення реального обсягу втрат та забезпечення заходів щодо їх зниження.

3. Були розглянуті основні методи управління кредитним ризиком на рівні кредитного портфеля. Визначено, що домінуючу роль в банківській практиці управління ризиком кредитного портфеля відіграє лімітування, яке полягає у встановленні максимально допустимих розмірів наданих кредитів або кредитного портфеля в цілому.

4. Проведено оцінку кредитної діяльності державних банків України з урахуванням розгляду динаміки та структури кредитного портфелю. Дослідження дало змогу стверджувати, що зростання кредитів призводить до збільшення резервів за кредитними операціями банків за рахунок зменшення активів. Було визначено, що обсяг кредитного портфеля банків збільшується, але реальна його величина скорочується, що в свою чергу призводить до зниження дохідності кредитних операцій банків та зростання рівня кредитного ризику, бо значна частка активів акумулюється у вигляді резервів на покриття збитків.

5. Надана оцінка діяльності АТ «Укрсиббанк» на ринку кредитних операцій з урахуванням аналізу динаміки та структури основних показників. Банк проводить активну політику щодо розміщення фінансових ресурсів, оскільки частка коштів суб'єктів господарювання в чистих активах коливається на рівні 57-68%. Аналіз динаміки кредитного портфелю дав

змогу визначити, що відбувається збільшення масштабів кредитної діяльності банку. Можна зробити висновок, що банк постійно розвиває основні напрямки залучення фінансових ресурсів та стає більш орієнтованим на розвиток малого та середнього бізнесів, і він має достатньо резервів для покриття можливих збитків за кредитними операціями.

6. Надана оцінка якості управління кредитним ризиком, яка значно впливає на фінансовий результат та ринкову позицію АТ «Укрсиббанк». Була розглянута методика оцінки кредитоспроможності позичальників і визначені основні шляхи для приведення її до вимог НБУ.

7. Проаналізовано вплив кредитного ризику на прибутковість банків в міжнародному просторі з урахуванням як зовнішніх, так і внутрішніх факторів протягом терміну дії фінансової угоди, з метою визначення реального обсягу втрат та забезпечення заходів щодо їх зниження. Мінімізація кредитного ризику необхідна для підвищення конкурентоспроможності України на світовому ринку кредитних послуг. Зарубіжні банки враховують той факт, що започаткований бізнес на перших порах має незначні прибутки, тому вони йдуть на зниження першого внеску інколи навіть до 0%, нерідко одночасно піднімаючи процентну ставку за кредит. Як показує зарубіжний досвід, функціонування компаній з управління проблемними активами можливо не тільки за рахунок державних коштів, але й зі залученням приватних коштів. Враховуючи значний обсяг проблемних активів у банківських кредитних портфелях, які складно або не можливо реалізувати, реструктуризація є одним із найоптимальніших способів зниження рівня простроченої заборгованості.

Так, наприклад, серед основних методів реструктуризації в Аргентині використовують викуп проблемних кредитів, зниження процентних ставок, конвертацію валютних кредитів; у Мексиці – викуп проблемних кредитів, пролонгацію термінів позичок, зменшення основної суми кредиту; в США – зниження процентних ставок, пролонгацію термінів позичок, зменшення основної суми кредиту тощо.

8. Проведен регресійний аналіз факторів впливу на кредитну діяльність банків України у період з 2007 по 2020 роки, який дозволив встановити форму залежності між однією ендогенною та однією або кількома екзогенними змінними, визначити функції регресії та оцінити невідомі значення залежної змінної. Для коректного розрахунку та аналізу факторів, була врахована важлива така особливість, як фіксований інтервал часу для проведення розрахунків.

9. Надано рекомендації щодо організації роботи банків України з проблемною заборгованістю за допомогою створення системи взаємовідносин банків з їх боржниками у процедурі повернення проблемної кредитної заборгованості, яка буде складатися з організаційного, структурного та технологічного блоків.